

Položaj maloljetnika u kričičnom postupku

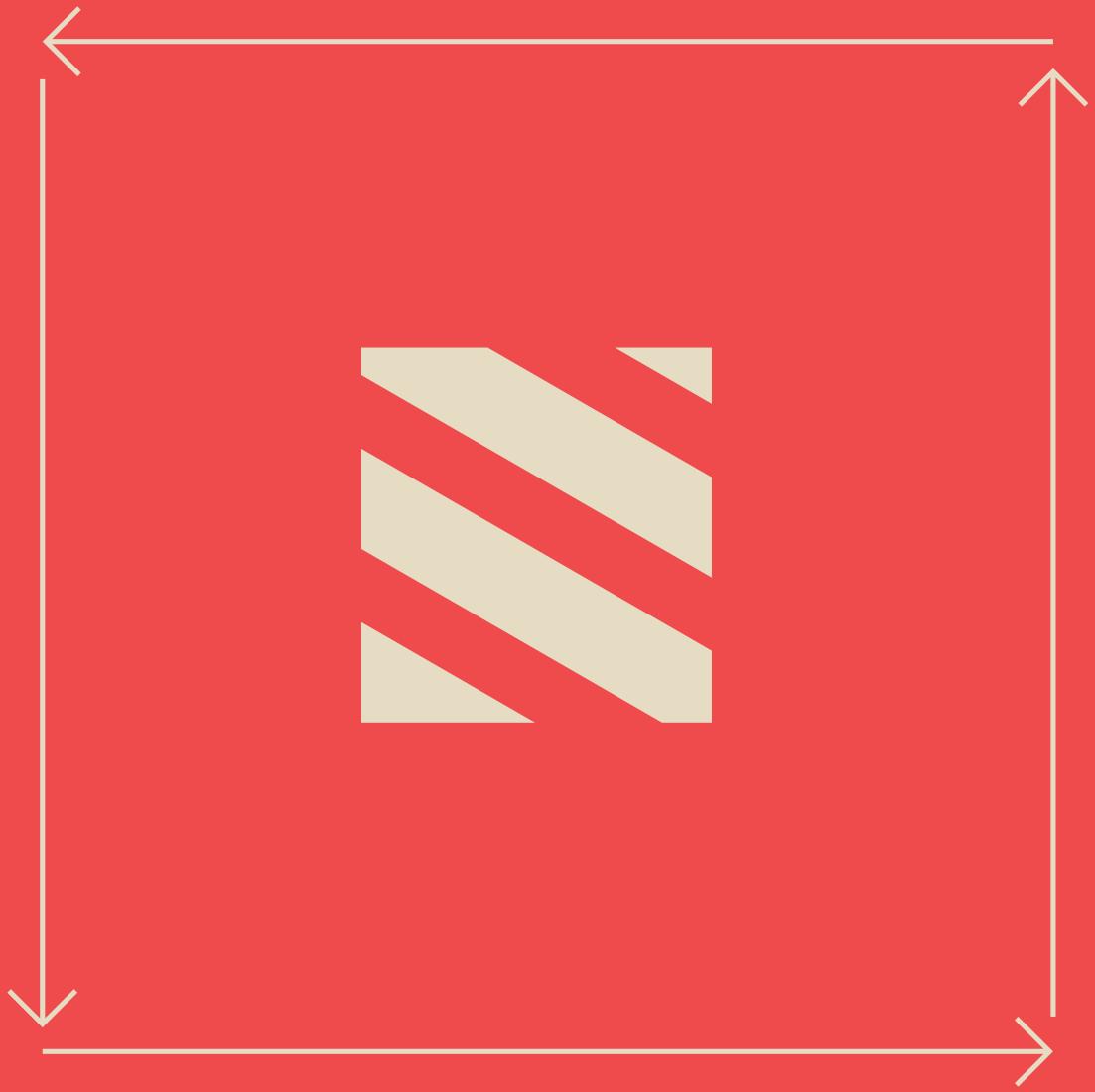
OD
PREVENCIJE —————→ DO
REINTEGRACIJE!

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Ministarstvo
pravde, ljudskih i
manjinskih prava

Roditelji ili staratelji uhapšenog/e maloljetnika/ce biće odmah obaviješteni o hapšenju, ili čim prije je to moguće. Sudija ili drugo nadležno službeno lice će bez odlaganja razmotriti mogućnost oslobođanja maloljetnika/ce.

Službenici policije koji se bave maloljetničkom delinkvencijom moraju biti posebno obučeni za postupanje prema maloljetnicima/cama kako bi na odgovarajući način, a u okviru svojih nadležnosti, mogli sprovoditi zakon koji uređuje ovu osjetljivu oblast.

Pritvor do suđenja za maloljetnike koristiće se samo kao posljednja mjera i to u najkraćem vremenskom trajanju. Kad god je moguće, pritvor će biti zamijenjen alternativnim mjerama, kao što su strogi nadzor, intezivna briga ili smještanje u porodicu, obrazovnu instituciju ili dom. Maloljetnici/e u pritvoru imaju sva prava i garancije iz *Standardnih minimalnih pravila za postupanje sa zatvorenicima* koje je usvojio UN. U pritvoru moraju biti odvojeni od odraslih zatvorenika, bilo da su u odvojenoj ustanovi, ili ako su u istoj ustanovi u kojoj su i odrasli zatvorenici, onda za njih mora postojati odvojeni dio u okviru te ustanove.

U svim fazama postupka prema maloljetnicima moraju se poštovati određena prava kako bi se maloljetniku/ci omogućilo poštено i pravično suđenje. To uključuje:

- 1 pravo da se smatra nevinom/om dok se drugačije ne dokaže (prepostavka nevinosti);
- 2 pravo da odmah i neposredno bude obaviješten/a/o optužbama protiv njega/ee;
- 3 pravo na pomoć u pripremi i iznošenju svoje odbrane;
- 4 pravo na prisustvo roditelja ili staratelja;
- 5 pravo da mu/joj se priznaje ili svjedočenje ne iznuduje silom;
- 6 pravo na djelotvoran pravni lijek;
- 7 pravo na vođenje postupka bez odlaganja;
- 8 pravo na privatnost.

10

reakcija će uvijek biti srazmjerna kako okolnostima i težini prestupa, tako i okolnostima koje se odnose na maloljetnika/cu, posebno njegovim/nim potrebama, a vodiće se računa i o potrebama društva;

11

ograničenja lične slobode maloljetnika/ce biće svedena na najmanju moguću mjeru, uz procjenu konkretnih pojedinačnih slučajeva;

Postupak protiv maloljetnika/ce biće vođen u skladu sa njegovim/nim najboljim interesima, u atmosferi razumijevanja, a čime se obezbijeđuje maloljetniku/ci da u postupku učestvuje i slobodno se izrazi. Taj postupak mora biti, u svim fazama, vođen ekspeditivno, bez ikakvog prolongiranja i uz poštovanje privatnosti maloljetnika. Roditelji i staratelji mogu učestvovati u postupku, ali i biti isključeni ukoliko je to u interesu maloljetnika/ce. Tokom čitavog postupka maloljetnik/ca mora imati advokata, sa kojim će mu biti omogućena redovna komunikacija, dok će privatnost i povjerljivost komunikacije biti obezbijeđena. Maloljetnici-

ma/cama koji se nalaze u pritvoru treba pružiti priliku za nastavak obrazovanja ili obuke, kao i rad uz naknadu. Međutim, to je stvar lične odluke, pa se to od njih ne može zahtijevati. Prilikom **donošenja odluke** u svim slučajevima, osim kada su u pitanju sitni prestupi, biće ispitani porijeklo i okolnosti u kojima živi maloljetnik/ca ili uslovi pod kojima je izvršeno djelo, a kako bi se pravosudnom organu olakšalo donošenje pravedne odluke.

U donošenju presude u postupcima prema maloljetnicima/cama, pravosudni organi se moraju voditi sljedećim principima:

3

lišavanje slobode maloljetnika/ce biće sprovedeno samo u slučajevima ozbiljnih krivičnih djela, koja podrazumijevaju nasilje na drugom osobom, ili ukoliko maloljetnik/ca ponavlja krivična djela, ali i u onim slučajevima kada ne postoji drugi adekvatan odgovor;

4

pri likom razmatranja ovakvih slučajeva, uvijek se mora voditi računa o dobrobiti maloljetnika/ce.

Maloljetnicima se ne može izreći smrtna kazna ili doživotni zatvor za bilo koje krivično djelo koje učine.

Pravosudnim organima je na raspolaganju set različitih mjera, a sve u cilju smanjenja institucionalnog smještaja kao oblika sankcije na najveći mogući nivo. U pitanju su sljedeće mjere:

verbalne sankcije
(prekor, ukor i opomena)

uslovno puštanje
na slobodu

statusne kazne

ekonomske sankcije
i novčane kazne

konfiskacija ili eksproprijacija

povraćaj žrtvi ili nalog za naknadu

ukinuta ili
odložena kazna

nalog za društveno
korisni rad u zajednici

kućni pritvor

neke kombinacije
navedenih mjeru

uslovna kazna
i sudski nadzor

slanje u
disciplinski centar

bilo koji drugi način
neinstitucionalnog
tretmana

Takođe, nakon izricanja presude, nadležni organ može primijeniti određene mjere kako bi se izbjegla institucionalizacija prestupnika/ce. Te mjese se odnose na:

- odsustvo i smještaj u poluotvorene ustanove;
- otpust zbog rada i obrazovanja;
- različite vrste uslovnog otpusta;
- skraćenje kazne;
- pomilovanje.

Alternativne mjere u kojima se nameće obaveza prestupniku/ci, a koje se primjenjuju prije zvaničnog sudskog postupka ili suđenja, odnosno umjesto njih, mogu se primijeniti samo uz pristanak prestupnika/ce. Trajanje alternativne mjere propisuje nadležni organ, a može se i smanjiti ukoliko se utvrdi da je prestupnik/ca na ovu mjeru povoljno reagovao/la. Mogu biti određeni i uslovi koji u okviru ove mjere moraju biti ispunjeni. Na početku primjene alternativnih mjera, prestupnik/

Trajanje alternativne mjere propisuje nadležni organ, a može se i smanjiti ukoliko se utvrdi da je prestupnik/ca na ovu mjeru povoljno reagovao/la

---

ca će dobiti pismeno ili usmeno objašnjenje o uslovima pod kojima se ova mjera primjenjuje, uključujući njegova/na prava i obaveze. Kršenje ili neispunjavanje uslova može dovesti do izmjene ili povlačenja alternativne mjere. Ukoliko dođe do izmjene ili povlačenja alternativne mjere, maloljetni/a prestupnik/ca ima pravo na žalbu. Neuspjeh alternativne mjere ne znači odmah primjenu zatvorske kazne. Ona će se izreći samo u slučajevima kada ne postoji druga odgovarajuća alternativna mjera.

Smještanje maloljetnika u instituciju je rješenje koje se primjenjuje kao posljednja mjera i za najkraći potrebni vremenski period. Međutim, u slučajevima kad do primjene ove sankcije dođe, maloljetnicima će se u instituciji pružiti briga, zaštita i sva neophodna pomoć – socijalna, obrazovna, radna, psihološka, medicinska i fizička, u skladu sa njihovim potrebama, a u interesu njihovog razvoja. Maloljetnici/e će u instituciju biti smješteni odvojeno od odraslih kako bi se izbjegao negativan uticaj pu-

Požar maloljetnika ukrvičkom postupku

noljetnih prestupnika. Izuzetno, mogu biti smješteni sa pažljivo odabranim odraslim zatvorenicima, kao dio posebnog programa za koji je dokazano da je u interesu maloljetnika. Roditeljima i starateljima maloljetnika/ce koji je smješten u instituciju mora biti dozvoljen pristup. Ustanove u kojima se nalaze maloljetnici lišeni slobode treba da budu prilagođene rehabilitacionom cilju boravka, ali se mora voditi računa i o potrebama maloljetnika za privatnošću, socijalizacijom i aktivnostima koje mogu obavljati u slobodno vrijeme.

Maloljetniku/ci koji je u **uzrastu obaveznog školovanja**, treba omogućiti da nastavi školovanje izvan ustanove u redovnoj školi, kad god je to moguće. U svakom slučaju, nastavak obaveznog školovanja mora biti kvalifikovan po programima koji su integrirani u obrazovni sistem zemlje. Posebnu pažnju treba posvetiti obrazovanju stranih maloljetnika/ca ili maloljetnika/ca sa posebnim kulturnim i/ili etničkim potrebama. Kada su u pitanju maloljetnici/e stariji od uzrasta za obavezno školovanje, njih treba podsticati da nastave školovanje i omogućiti im pristup obrazovnim programima u skladu sa sopstvenim aspiracijama. Diplome i sertifikati koje steknu, za vrijeme dok su lišeni slobode, ne smiju sadržati nikakvu informaciju na osnovu koje se može zaključiti da su bili institucionalizovani. Malo-

ljetnicima/cama tokom izdržavanja kazne, kada to uslovi dozvoljavaju, treba omogućiti da obavljaju posao za koji će biti plaćeni. Dodatno, oni mogu pohađati obuke za određena zanimanja kako bi im se olakšalo pronalaženje posla po isteku kazne, a s tim i integracija u društvo. Svako maloljetno lice koje radi za taj rad treba dobiti određenu naknadu. Interesi maloljetnika/ca i njihove obuke ne smiju biti podređeni ostvarivanju profita za ustanovu ili treću stranu.

Maloljetnicima/cama koji se nalaze u ustanovi na izdržavanju kazne mora se pružiti potrebna **medicinska zaštita**. Po prijemu u ustanovu, maloljetnik/ca ima pravo na ljekarski pregled kako bi se identifikovala fizička ili mentalna stanja koje zahtijevaju medicinsku njegu. Porodica, staratelj/ka ili drugo lice koje je određeno od strane maloljetnika/ce imaju pravo da budu informisani o njegovom/njenom zdravstvenom stanju, a posebno u slučajevima bitnih promjena zdravstvenog stanja. Direktor/ica ustanove bez odlaganja mora obavijestiti ova lica u slučajevima kada bolest zahtjeva liječenje maloljetnika u medicinsku instituciju izvan ustanove, kao i u slučaju kada je takvo stanje koje zahtijeva kliničko liječenje u okviru ustanove a čije je trajanje

duže od 48h. Ukoliko se radi o duševnom oboljenju, maloljetnik/ca mora biti prebačen/a i liječen/a u specijalizovanoj ustanovi.

Svaka ustanova za lišenje slobode maloljetnika treba da doneše posebne programe prevencije i rehabilitacije od zloupotrebe droga, koje bi pratilo i sprovodilo kompetentno osoblje.

U cilju **socijalizacije, lakše integracije i povratka u društvo** maloljetnicima treba omogućiti komunikaciju sa porodicom i prijateljima, napuštanje ustanove za potrebe posjete porodici, kao i posebne dozvole za napuštanje ustanove iz obrazovnih ili profesionalnih razloga. Posjete treba da budu jednom nedjeljno, a najmanje jednom mjesечно. Pored toga, oismeno ili telefonom, sa licem po sopstvenom izboru, maloljetnik/ka može komunicirati najmanje dva puta nedjeljno.

Korisćenje sredstava prinude ili prisile je zabranjeno, osim u slučajevima kada su se sve

druge metode pokazale neuспјешima i to samo na osnovu ovlašćenja nadležnog lica i u skladu sa zakonom. Po naređenju nadležnog lica, sredstvima prinude i prisile može se pribjeći kako bi se spriječilo samopovređivanje maloljetnika, povređivanje i nanošenje tjelesnih povreda drugim licima ili uništavanje imovine. Ova sredstva ne smiju prouzrokovati poniženje ili degradaciju, moraju biti korišćena restriktivno i što kraće. Nošenje i upotreba oružja je zabranjena u svakoj ustanovi u kojoj su zatvorenii maloljetnici/e.

Svaki/a maloljetnik/ka ima pravo da podnese **zahtjev ili pritužbu** direktoru/ici ustanove ili svom ovlašćenom zastupniku/ci, ali i centralnoj upravi, sudskim vlastima ili drugim nadležnim institucijama, a po prijemu odgovora o istom će biti odmah obaviješten. Pomoći pri pisanju i podnošenju zahtjeva ili pritužbe, maloljetnik/ka ima pravo da traži od porodice, pravnog zastupnika, humanitarnih ili drugih organizacija.

Brošura je dio projekta „Položaj maloljetnika u krivičnom postupku od prevencije do reintegracije“ koji sprovodi Centar za građansko obrazovanje (CGO) uz podršku Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava Vlade Crne Gore.

